

Abridged Paper

Original Research Paper

Examining the Role of Cultural Capital in the Environmental Perception of Urban Artworks: The Case of Shiraz Art Garden

Sana Jangjoo^{1*}, Fathollah Zare Khalili²

1. Master's Student in Art Research, Department of Art, Faculty of Art and Architecture, University of Shiraz, Shiraz, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Art, Faculty of Art and Architecture, University of Shiraz, Shiraz, Iran.

Highlights

- Cultural capital has a significant influence on audiences' artistic perception.
- Factor analysis identified three main components of artistic perception, explaining over 52% of the variance.
- Regression results showed that cultural capital is a strong predictor of cultural perception ($\beta = 0.256$, $p = 0.0001$).
- Visual literacy and prior artistic experience play an important role in deepening the understanding of urban artworks.
- Public art spaces, such as the Shiraz Art Garden, can enhance cultural identity and foster social dialogue.

Abstract

The understanding and interpretation of urban art depend on the audience's familiarity with cultural concepts and their ability to decode visual signs. In many urban spaces, a gap emerges between the artist's intended message and the audience's interpretation, which can diminish the cultural and identity-related functions of the artworks. According to Pierre Bourdieu's theory of cultural capital, differences in individuals' cultural knowledge, artistic experiences, and aesthetic preferences play a decisive role in how artistic phenomena are perceived and interpreted. Therefore, examining the impact of cultural capital on the perception of urban art is an essential research endeavor. This study aims to assess the role of cultural capital in the cultural perception of urban artworks, with an emphasis on the case of Shiraz's Art Garden. The research employed an applied approach and a descriptive-analytical method. Data were collected through a researcher-made questionnaire, and after data cleaning, 120 valid questionnaires were analyzed. For data analysis, Pearson's correlation test, exploratory factor analysis (PCA with Varimax rotation), Cronbach's alpha, the KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) measure, Bartlett's test, and multiple linear regression were used. The KMO value was 0.635, and Bartlett's test results were significant at $p < 0.001$. Three main factors were extracted, explaining approximately 52.5% of the variance. The correlation between cultural capital and cultural perception was positive and significant ($r = 0.380$), and the regression results indicated that cultural capital is an effective predictor of cultural perception ($\beta = 0.256$, $p = 0.0001$). The findings suggest that increasing levels of cultural capital can provide the foundation for a deeper and more accurate understanding of the messages conveyed by urban art.

Article Info

Received	30/03/2025
Revised	26/04/2025
Accepted	20/05/2025
Available Online	19/06/2025

Keywords

Urban Art
Cultural Identity
Cultural capital
Bourdieu
Shiraz Art Garden
Field Theory.

© [2025] by the author(s).

Citation of the article

Jangjoo, S., & Zare Khalili, F. (2025). Examining the Role of Cultural Capital in the Environmental Perception of Urban Artworks: The Case of Shiraz Art Garden. *Iranian Urban design studies*, 2(1), 285-302.

* Author Corresponding: Email: sanajangjoo@gmail.com

Introduction: In recent decades, urban public spaces have evolved from purely physical spaces to platforms for producing meaning and reflecting cultural and historical layers. Public spaces like squares, parks, and urban gardens now serve as arenas for engaging with social symbols and narratives, contributing actively to urban identity. Urban artworks, such as sculptures and conceptual installations, convey cultural values, collective memory, and historical narratives, offering audiences spaces for contemplation. Shiraz, as a cultural hub in Iran, exemplifies this transformation through Shiraz Art Garden, which hosts monumental artworks with local and historical references, encouraging interaction between art, society, and identity. The artworks in Shiraz Art Garden are perceived differently based on the audience's familiarity with cultural symbols, highlighting the role of cultural capital in interpreting urban art. According to Pierre Bourdieu's theory of cultural capital, artistic perception is shaped by an individual's habitus, which is influenced by their social, educational, and family experiences. The study indicates that cultural capital influences how deeply individuals can interpret the symbolic and identity-based messages of art. Research shows that audiences with higher cultural capital have a more profound understanding of artworks, whereas those with less cultural capital may view them only as decorative.

The study focuses on how cultural capital affects the interpretation of urban art in Shiraz Art Garden, a space with significant identity-driven roles. The research questions explore the extent to which the public perceives the cultural, historical, and identity-related messages of the artworks, the relationship between cultural capital and cultural perception, and which aspects of perception correlate most strongly with cultural capital. By analyzing survey data, the study aims to understand the role of cultural capital in shaping the perception of urban artworks and evaluate Shiraz Art Garden's role in representing cultural identity.

Materials and Methods: This study is applied and descriptive-survey in nature, aiming to explore the relationship between cultural capital and the perception of urban artworks in Shiraz, focusing on Shiraz Art Garden as a symbolic case. The research uses a quantitative approach with data collected via a researcher-made questionnaire. The theoretical framework is based on Pierre Bourdieu's theory of cultural capital, emphasizing its impact on aesthetic taste and the perception of meaning in art.

The target population includes all visitors to Shiraz Art Garden during the research period. Given the infinite size of the population, Cochran's formula was used to estimate the sample size, resulting in a required sample of 90. To enhance accuracy, the sample size was increased to 120 responses, with convenience sampling used.

The data collection tool was a questionnaire consisting of two parts:

- Part 1: Focuses on the cultural and artistic perception of the artworks (13 items) assessing visual, cultural-historical, and identity-related aspects.
- Part 2: Measures the cultural capital of the audience (7 items), covering embodied cultural capital, cultural background, and cultural dialogue.
- A five-point Likert scale was used for responses, ranging from "strongly disagree" (1) to "strongly agree" (5).
- The data were analyzed using SPSS. Methods included:
- Descriptive analysis (mean and standard deviation) to describe demographics and responses.
- Pearson correlation analysis to examine the relationship between cultural capital and artistic perception.
- Exploratory factor analysis to identify the conceptual structure, with KMO and Bartlett's tests confirming data suitability.
- Multiple regression analysis to evaluate the predictive power of cultural capital on artistic perception.

For validity, the questionnaire was reviewed by three professors in art sociology and urban design. Reliability was confirmed using Cronbach's alpha, with values of 0.80 for artistic perception, 0.78 for cultural capital, and 0.85 overall, indicating satisfactory reliability.

Findings: This study explores the impact of cultural capital on the perception of urban artworks installed in Shiraz Art Garden, using data from 120 visitors. The demographic characteristics of the respondents

were analyzed to better understand the relationship between cultural capital and artistic perception. The sample included 64% female and 36% male participants, with a majority aged between 20-40 years. Most participants had a Bachelor's degree (55%), and 60% had an art background.

The study assessed the audience's cultural perception of the artworks, with results showing a generally high level of understanding. Respondents rated the artworks highly for their visual appeal (mean = 4.23) and cultural messaging (mean = 3.91). Additionally, the artworks were seen as enhancing local cultural interest and fostering a sense of belonging to Shiraz. These findings suggest that the perception of the artworks was not solely aesthetic but also intertwined with cultural and identity-related meanings.

Pearson's correlation analysis revealed a positive and significant relationship ($r = 0.622$, $p < 0.01$) between cultural capital and artistic perception, indicating that individuals with higher cultural capital were better able to understand the symbolic, cultural, and identity-related messages in the artworks.

Exploratory factor analysis identified four main factors that contribute to the perception of the artworks: visual and aesthetic perception, cultural-historical perception, and cultural identity and sense of belonging. Similarly, cultural capital was found to be divided into two main factors: embodied cultural capital and cultural background, and cultural participation and dialogue.

The study also examined the role of visual literacy, showing that individuals with an art background were able to interpret more complex meanings from the artworks, especially symbolic and abstract images.

Multiple regression analysis confirmed that cultural capital is a significant predictor of artistic perception, with an R^2 value of 0.387, and a B coefficient of 0.622 ($p = 0.000$). These results emphasize that cultural capital is a key factor in understanding and interpreting urban artworks.

In conclusion, the study highlights that cultural capital significantly influences how individuals perceive artworks in urban spaces. It also stresses the importance of considering cultural and artistic differences when designing and evaluating urban art, as well as the role of visual literacy and artistic background in deepening the understanding of art.

Discussion and Conclusion: This study explores the role of cultural capital in the perception of urban artworks, with a focus on Shiraz Art Garden. The findings show a significant and multi-dimensional relationship between the audience's cultural characteristics and their engagement with the artworks. In line with Bourdieu's theory, the study demonstrates that cultural capital not only shapes aesthetic taste but also enhances understanding and interpretation of symbolic and identity-related messages in urban spaces. Regression analysis revealed that both cultural capital and artistic background significantly impact artistic perception, meaning that those with more knowledge or experience in the arts perceive urban artworks as meaningful messages rather than mere decoration.

The exploratory factor analysis identified a three-dimensional structure in artistic perception: visual aesthetics, local identity representation, and social message transmission. Descriptive analysis showed that even respondents without a specialized art background described their interaction with the artworks as meaningful and identity-forming. This suggests that culturally sensitive urban artworks can enhance a sense of place, urban identity, and foster intergenerational dialogue.

From a sociological perspective, urban spaces can become meaningful and interactive when the language of art resonates with the audience's cultural capital. This requires policymakers, artists, and urban designers to focus on both aesthetic and cultural aspects of urban artworks. Public education in art and culture must be strengthened to nurture citizens' cultural capital, promoting artistic understanding and urban belonging. The study concludes that urban art policymaking should consider cultural diversity and citizens' cultural capital. Cultural planning must provide equal opportunities for citizens to engage with and interpret art. It is recommended that urban art design involves interactive, multi-level approaches, including education and systems for interpreting art, which can enhance equitable access to meaning and reduce inequalities in the cultural field. Ultimately, urban art should be viewed as a tool for social interaction, meaning exchange, and enhancing cultural capital, contributing to a vibrant urban identity and citizens' sense of belonging.

Declarations

Conflict of Interest

Dr. Fathollah Zarei-Khalili and Sana Jangjoo declare that there is no conflict of interest related to this research.

Funding

This research did not receive any financial support from governmental or private organizations for advancing the research.

Informed Consent

All participants in this research provided their informed consent in writing.

Ethical Approval

This study did not involve clinical trials on humans, animals, or sensitive data, and therefore did not require approval from an ethics committee.

Authors' Contributions

Conceptualization: Sana Jangjoo and Dr. Fathollah Zarei-Khalili; Data Curation and Investigation: Sana Jangjoo; Formal Analysis: Sana Jangjoo; Visualization: Sana Jangjoo; Writing (Original Draft): Sana Jangjoo and Dr. Fathollah Zarei-Khalili; Writing (Review & Editing): Sana Jangjoo and Dr. Fathollah Zarei-Khalili; Project Administration: Sana Jangjoo and Dr. Fathollah Zarei-Khalili; Validation and Final Approval: All authors have approved the final version of the manuscript.

Acknowledgments:

No acknowledgments were reported by the authors.

References

- Asgharzadeh Charandabi, Z., Balkhari Ghahi, H., & Mohammadi Vakil, M. (2024). The relationship between visual literacy and the digital divide in the social field based on Pierre Bourdieu's theory. *Rahpooyeh-ye Honarhā-ye Tajassomi*, 7(2), 81–90. [in Persian]
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste* (R. Nice, Trans.). Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power* (J. B. Thompson, Ed.; G. Raymond & M. Adamson, Trans.). Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1993). *The field of cultural production: Essays on art and literature* (R. Johnson, Ed.). Columbia University Press.
- Gholami Hojaghan, F. (2024). Analyzing the reflection of the Satti ritual in the literature and art of the Safavid era based on Pierre Bourdieu's theory of field and distinction. *Jelve-ye Honar*, 16(4), 75–95. [in Persian]
- Giddens, A. (2001). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford University Press.
- Giddens, A. (2005). *Global Perspectives* (M. Jalaeipour, Trans.). 2nd ed. Tehran: Tarh-e No. [in Persian]
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. Sage Publications.
- Keidar, N., & Silver, D. (2023). *Urban policy assemblage: Outcomes and processes of public art policy assemblage*.
- Lacy, S. (Ed.). (1995). *Mapping the terrain: New genre public art*. Bay Press.
- Matthews, T., & Gadaloff, S. (2022). *Public art for placemaking and urban renewal: Insights from three regional Australian cities*.
- Miles, M. (1997). *Art, space and the city: Public art and urban futures*. Routledge.
- Mirzaei, A., Kazempour, M., & Behrad, Z. (2025). A sociological analysis of Reza Abbasi's artworks based on Bourdieu's theory of the art field. *Jelve-ye Honar*, 17(1), 142–157. [in Persian]
- Mozaffar, F., Hosseini, M., & Khodadadi, R. (2017). The role of urban arts in improving the quality of the urban environment. *Pajouhesh-e Honar*, 7(13), 73–84. [in Persian]
- Swartz, D. (1997). *Culture and power: The sociology of Pierre Bourdieu*. University of Chicago Press.

- Taher, Z., & Rahbarnia, Z. (2025). Reinterpreting Iranian miniature art in the urban landscape and the role of citizens' cultural capital. *Peykareh*, 14(39), 1–15. [in Persian]
- Zangi, B., Ayatollahi, H., & Fahimifar, A. (2012). An investigation of the social status of mural painting in post-revolutionary Iran (with an approach based on Pierre Bourdieu's sociology). *Negareh*, 7(24), 85–101. [in Persian]

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

Note for Readers:

This paper contains an identical English abstract in two sections:

Abridged Paper: To provide an overview for international readers.

Persian Section: To meet the standardized structure of Persian academic publications.

This repetition is intentional to ensure alignment with academic standards and facilitate readability for both audiences. Readers are encouraged to review the full paper for comprehensive details.

یادداشت برای خوانندگان:

این مقاله شامل یک چکیده انگلیسی در دو بخش است:

Abridged Paper: برای ارائه یک دید کلی به خوانندگان بین‌المللی.

بخش فارسی: به منظور رعایت استانداردهای ساختار مقالات علمی فارسی.

تکرار این چکیده، با هدف انطباق با استانداردهای علمی و تسهیل مطالعه برای هر دو گروه از مخاطبان طراحی شده است. خوانندگان می‌توانند برای دریافت جزئیات کامل، به متن اصلی مقاله مراجعه کنند

© [2025] by the author(s). This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). The authors retain copyright, and this work may be shared and redistributed with proper attribution.

License link: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

© [۲۰۲۵] نویسنده(گان). این مقاله تحت مجوز Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) منتشر شده است. نویسنده(گان) مالک حقوق

مادی و معنوی اثر خود هستند، و این مقاله می‌تواند با ذکر منبع مورد استفاده، بازنشر و توزیع شود.

لینک مجوز: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

مطالعه نقش سرمایه فرهنگی در ادراک محیطی آثار هنری شهری؛ نمونه پژوهش: باغ هنر شیراز

سنا جنگجو^{۱*} و فتح‌اله زارع‌خلیلی^۲

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد پژوهش هنر، بخش هنر، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

۲. استادیار، بخش هنر، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

نکات شاخص

- سرمایه فرهنگی به‌طور معنادار بر ادراک هنری مخاطبان تأثیر دارد.
- تحلیل عاملی سه عامل اصلی ادراک هنری را شناسایی کرد (با تبیین بیش از ۵۲٪ واریانس).
- رگرسیون نشان داد سرمایه فرهنگی پیش‌بینی‌کننده قوی ادراک فرهنگی است. ($\beta=0.256, p=0.0001$)
- سواد بصری و پیش‌زمینه هنری نقش مهمی در درک عمیق آثار شهری دارند.
- فضاهای عمومی هنری مانند باغ هنر می‌توانند هویت فرهنگی و گفت‌وگوی اجتماعی را تقویت کنند.

مشخصات مقاله

تاریخ ارسال	۱۴۰۳/۰۱/۱۰
تاریخ بازنگری	۱۴۰۴/۰۲/۰۶
تاریخ پذیرش	۱۴۰۴/۰۲/۳۰
تاریخ انتشار آنلاین	۱۴۰۴/۰۳/۲۹

چکیده

درک و تفسیر آثار هنر شهری وابسته به میزان آشنایی مخاطبان با مفاهیم فرهنگی و توانایی آن‌ها در خوانش نشانه‌های بصری است. در بسیاری از فضاهای شهری، شکافی میان پیام مدنظر هنرمند و برداشت مخاطب شکل می‌گیرد که این موضوع می‌تواند کارکرد فرهنگی و هویتی آثار را کاهش دهد. براساس نظریه سرمایه فرهنگی پیر بوردیو، تفاوت در سطح دانش فرهنگی، تجربه‌های هنری و سلیقه زیبایی‌شناختی افراد نقش تعیین‌کننده‌ای در نحوه ادراک و تفسیر پدیده‌های هنری دارد؛ بنابراین بررسی میزان اثرگذاری سرمایه فرهنگی بر ادراک آثار هنر شهری ضرورتی پژوهشی به شمار می‌آید. هدف این مطالعه، سنجش نقش سرمایه فرهنگی در ادراک فرهنگی مخاطبان از آثار هنری شهری با تأکید بر نمونه باغ هنر شیراز است. پژوهش با رویکرد کاربردی و روش توصیفی-تحلیلی انجام شد. داده‌ها از طریق پرسش‌نامه محقق‌ساخته گردآوری شد و پس از پالایش، ۱۲۰ پرسش‌نامه معتبر وارد تحلیل شد. در تحلیل داده‌ها از آزمون هم‌بستگی پیرسون، تحلیل عاملی اکتشافی (PCA با چرخش Varimax)، آلفای کرونباخ، شاخص کفایت نمونه KMO، آزمون بارتلت و رگرسیون خطی چندگانه استفاده شد. مقدار $KMO = 0.635$ و نتایج بارتلت با $p < 0.001$ معنادار بود. سه عامل اصلی استخراج شد که حدود ۵۲.۵ درصد واریانس را تبیین کردند. رابطه بین سرمایه فرهنگی و ادراک فرهنگی مثبت و معنادار بود ($r = 0.28$) و نتایج رگرسیون نشان داد سرمایه فرهنگی، پیش‌بینی‌کننده مؤثر ادراک فرهنگی است ($\beta = 0.256, p = 0.0001$). یافته‌ها نشان می‌دهد افزایش سطح سرمایه فرهنگی می‌تواند زمینه درک عمیق‌تر و دقیق‌تر پیام‌های هنر شهری را فراهم سازد.

واژگان کلیدی

هنر شهری
هویت فرهنگی
سرمایه فرهنگی
بوردیو
باغ هنر شیراز
نظریه میدان.

Original Research Paper

Examining the Role of Cultural Capital in the Environmental Perception of Urban Artworks: The Case of Shiraz Art GardenSana Jangjoo^{1*}, Fathollah Zare Khalili²

1. Master's Student in Art Research, Department of Art, Faculty of Art and Architecture, University of Shiraz, Shiraz, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Art, Faculty of Art and Architecture, University of Shiraz, Shiraz, Iran.

Highlights

- Cultural capital has a significant influence on audiences' artistic perception.
- Factor analysis identified three main components of artistic perception, explaining over 52% of the variance.
- Regression results showed that cultural capital is a strong predictor of cultural perception ($\beta = 0.256$, $p = 0.0001$).
- Visual literacy and prior artistic experience play an important role in deepening the understanding of urban artworks.
- Public art spaces, such as the Shiraz Art Garden, can enhance cultural identity and foster social dialogue.

Abstract

The understanding and interpretation of urban art depend on the audience's familiarity with cultural concepts and their ability to decode visual signs. In many urban spaces, a gap emerges between the artist's intended message and the audience's interpretation, which can diminish the cultural and identity-related functions of the artworks. According to Pierre Bourdieu's theory of cultural capital, differences in individuals' cultural knowledge, artistic experiences, and aesthetic preferences play a decisive role in how artistic phenomena are perceived and interpreted. Therefore, examining the impact of cultural capital on the perception of urban art is an essential research endeavor. This study aims to assess the role of cultural capital in the cultural perception of urban artworks, with an emphasis on the case of Shiraz's Art Garden. The research employed an applied approach and a descriptive-analytical method. Data were collected through a researcher-made questionnaire, and after data cleaning, 120 valid questionnaires were analyzed. For data analysis, Pearson's correlation test, exploratory factor analysis (PCA with Varimax rotation), Cronbach's alpha, the KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) measure, Bartlett's test, and multiple linear regression were used. The KMO value was 0.635, and Bartlett's test results were significant at $p < 0.001$. Three main factors were extracted, explaining approximately 52.5% of the variance. The correlation between cultural capital and cultural perception was positive and significant ($r = 0.380$), and the regression results indicated that cultural capital is an effective predictor of cultural perception ($\beta = 0.256$, $p = 0.0001$). The findings suggest that increasing levels of cultural capital can provide the foundation for a deeper and more accurate understanding of the messages conveyed by urban art.

Article Info

Received	30/03/2025
Revised	26/04/2025
Accepted	20/05/2025
Available Online	19/06/2025

Keywords

Urban Art
Cultural Identity
Cultural capital
Bourdieu
Shiraz Art Garden
Field Theory.

© [2025] by the author(s).

Citation of the article

Jangjoo, S., & Zare Khalili, F. (2025). Examining the Role of Cultural Capital in the Environmental Perception of Urban Artworks: The Case of Shiraz Art Garden. *Iranian Urban design studies*, 2(1), 285-302.

* Author Corresponding: Email: sanajangjoo@gmail.com

مقدمه

در دهه‌های اخیر، فضاهای عمومی شهری دگرگونی چشمگیری را تجربه کرده‌اند و از نقش محدود کالبدی فاصله گرفته‌اند. این فضاها به عرصه‌هایی برای تولید معنا، شکل‌گیری تجربه‌های مشترک و بازنمایی لایه‌های فرهنگی و تاریخی شهر تبدیل شده‌اند. میدان‌ها، گذرگاه‌ها، بوستان‌ها و باغ‌های شهری اکنون بسترهای مواجهه با نمادهای اجتماعی و روایت‌های فرهنگی محسوب می‌شوند و در شکل‌دهی به هویت شهری نقش فعال دارند (Miles, 1997). در این میان، آثار هنری شهری، از مجسمه‌ها تا سازه‌های مفهومی و نشانه‌های بصری، می‌توانند ارزش‌های فرهنگی، خاطره‌جمعی و روایت‌های تاریخی را در قالبی دیداری منتقل کنند و زمینه تفکر و تأمل مخاطب را ایجاد نمایند (Lacy, 1995).

در بافت شهرهای تاریخی، حضور هنر در فضای عمومی نقشی فراتر از زیباسازی دارد و به ابزاری برای بازنمایی حافظه فرهنگی و هویت جمعی تبدیل می‌شود. شیراز به‌عنوان یکی از کانون‌های تاریخی و فرهنگی ایران، نمونه بارز چنین فضایی است. این شهر در سال‌های اخیر با ایجاد فضاهای عمومی هنری تلاش کرده است بیان بصری جدیدی از هویت خود ارائه دهد. «باغ هنر شیراز» یکی از نمونه‌های قابل توجه این رویکرد است. فضایی فرهنگی که مجموعه‌ای از آثار حجمی و مفهومی با ارجاعات بومی و تاریخی را در خود جای داده و بستری برای تعامل میان هنر، جامعه و هویت فراهم کرده است. برای نمونه، سه اثر از مجموعه آثار نصب‌شده در باغ هنر شیراز در تصاویر زیر ارائه شده‌اند. این آثار به‌دلیل ماهیت نمادین، انتزاعی یا مفهومی خود، سطوح متفاوتی از خوانش را ایجاد می‌کنند و دریافت معنای آن‌ها برپایه میزان آشنایی مخاطبان با نشانه‌های فرهنگی شکل می‌گیرد. تفاوت میان این سه نمونه نشان می‌دهد که ادراک هنر شهری فرایندی یکنواخت نیست و سرمایه فرهنگی نقش مهمی در عمق و کیفیت تفسیر دارد.

شکل ۳

شکل ۲

شکل ۱

از منظر جامعه‌شناسی هنر، چنین تفاوت‌هایی ریشه در ویژگی‌های فردی ساده ندارند. براساس نظریه سرمایه فرهنگی و میدان فرهنگی پیر بوردیو، ادراک و داوری هنری نتیجه برخورد میان عادت‌واره‌ها، تجربه‌های فرهنگی و میزان دسترسی افراد به منابع فرهنگی است (Bourdieu, 1984). بوردیو توضیح می‌دهد که افراد در میدان فرهنگی بر پایه عادت‌واره‌های درونی شده خود که در نتیجه تجربه‌های مکرر در محیط‌های خانوادگی، آموزشی و اجتماعی شکل گرفته‌اند، جهان هنر را تفسیر می‌کنند. این تفاوت‌های عادت‌واره است که موجب می‌شود اثری هنری برای برخی مخاطبان حامل معنایی عمیق و برای برخی دیگر تنها عنصری تزئینی باشد. از این رو، سرمایه فرهنگی نقش مهمی در شکل‌گیری تجربه زیباشناختی و دریافت پیام آثار هنری دارد.

مطالعات پیشین نیز این ارتباط را تأیید کرده‌اند. برای نمونه، پژوهش طاهر و رهبرنیا (۱۴۰۴) با روش پیمایشی در منظر شهری تهران نشان داده است که اختلاف در سطح سرمایه فرهنگی یکی از عوامل اصلی تفاوت در درک هنر شهری است. همچنین پژوهش میرزایی، کاظم‌پور و بهراد (۱۴۰۴) که با رویکرد تحلیل محتوای جامعه‌شناختی انجام شده، نشان داده است که ساختار میدان فرهنگی بر نحوه تفسیر آثار تصویری ایرانی اثر می‌گذارد. این مطالعات اگرچه اهمیت سرمایه فرهنگی را برجسته کرده‌اند؛ اما در زمینه تحلیل ادراک مخاطبان از آثار هنر شهری در فضاهای معاصر ایران، به‌ویژه در مکان‌هایی با نقش هویت‌محور مانند باغ هنر شیراز، هنوز پژوهش‌هایی محدود انجام شده است. این خلأ پژوهشی ضرورت بررسی تجربی نقش سرمایه فرهنگی در دریافت مخاطبان را برجسته می‌کند.

در چنین زمینه‌ای، این سؤال اصلی مطرح می‌شود که سرمایه فرهنگی مخاطبان چه تأثیری بر ادراک آنان از آثار هنری نصب‌شده در باغ هنر شیراز دارد؟ براساس این پرسش، سؤالات فرعی زیر دنبال می‌شود:

۱. مخاطبان باغ هنر شیراز تا چه اندازه پیام‌های فرهنگی، تاریخی و هویتی آثار را دریافت می‌کنند؟
۲. میان سطح سرمایه فرهنگی مخاطبان و میزان ادراک فرهنگی آنان چه رابطه‌ای وجود دارد؟
۳. کدام جنبه‌های ادراک فرهنگی بیشترین هم‌بستگی را با سرمایه فرهنگی نشان می‌دهند؟

پژوهش حاضر با تکیه بر نظریه بوردیو و تحلیل داده‌های پیمایشی، به بررسی رابطه میان سرمایه فرهنگی و ادراک آثار هنر شهری می‌پردازد و می‌کوشد نقش باغ هنر شیراز را در بازنمایی هویت فرهنگی از منظر تجربه مخاطبان ارزیابی کند.

پیشینه پژوهش

پژوهش در زمینه تجربه مخاطبان از هنر شهری، به‌ویژه در بستر نظریه‌های جامعه‌شناسی فرهنگ، طی سال‌های اخیر در ایران و جهان رشد قابل توجهی داشته است. بخش مهمی از این مطالعات با تمرکز بر مفاهیم سرمایه فرهنگی، میدان فرهنگی، تمایز اجتماعی و سواد بصری به بررسی رابطه مخاطب با هنر در فضاهای عمومی پرداخته‌اند.

زنگی، آیت‌اللهی و فهیمی فر (۱۳۹۱)، با رویکردی جامعه‌شناختی و بهره‌گیری از نظریه میدان بوردیو، موقعیت اجتماعی نقاشی دیواری در ایران پس از انقلاب را تحلیل کرده‌اند. آن‌ها نشان داده‌اند که تولید هنر شهری واجد منطق درونی میدان فرهنگی و تابع سرمایه‌های مشروعیت‌بخش اجتماعی است. پژوهش آن‌ها از نخستین تلاش‌های بومی‌سازی نظریه بوردیو در مطالعه هنر شهری در ایران محسوب می‌شود.

در ادامه این جریان، میرزایی، کاظم‌پور و بهراد (۱۴۰۴) نیز با تکیه بر چهارچوب نظری بوردیو، به تحلیل جامعه‌شناختی آثار رضا عباسی پرداخته و رابطه میان سبک هنری، جایگاه اجتماعی و سازوکارهای مشروعیت فرهنگی را در هنر نگارگری بررسی کرده‌اند.

از منظر تجربه مخاطب، پژوهش طاهر و رهبرنیا (۱۴۰۴) به نقش سرمایه فرهنگی در بازنمایی هنر نگارگری در منظر شهری پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که مخاطبان دارای سطح بالاتر سرمایه فرهنگی، درک عمیق‌تری از لایه‌های معنایی آثار هنری شهری دارند. پژوهش مذکور، رابطه مستقیمی میان طبقه اجتماعی و نحوه رمزگشایی از هنر عمومی را تأیید می‌کند.

غلامی هوجقان (۱۴۰۳) نیز در بررسی بازنمایی آیین‌های فرهنگی در آثار هنری دوره صفوی، با استفاده از نظریه میدان و تمایز بوردیو، نشان داده است که حتی در سنت‌های تصویری کلاسیک، سازوکارهای تمایز اجتماعی در تولید و مصرف معنا قابل‌ردگیری هستند.

در حوزه سواد بصری، اصغرزاده چرندابی، بلخاری و محمدی‌وکیل (۱۴۰۳) با تمرکز بر نسبت میان سرمایه فرهنگی و شکاف دیجیتال، به این نتیجه رسیده‌اند که درک مخاطب از تصویر، مستقیماً با میزان سرمایه فرهنگی او در ارتباط است. این پژوهش نیز تأکید دارد که نابرابری فرهنگی، عاملی مؤثر در ناتوانی برخی گروه‌ها در مشارکت فعال در خوانش آثار هنری است.

مطالعات خارجی نیز در این حوزه غنی هستند. بوردیو (۱۹۸۴، ۱۹۹۳) در آثار کلاسیک خود نظیر تمایز و میدان تولید فرهنگی، رابطه بین سلیقه هنری و طبقه اجتماعی را تبیین کرده است. وی تأکید دارد که سلیقه بیش از آن که امری فردی باشد، تجلی موقعیت اجتماعی و سرمایه‌های فرهنگی نهادینه شده است. همچنین، پژوهشگرانی چون مایلز (۱۹۹۷) و لیسلی (۱۹۹۵) بر این نکته تأکید کرده‌اند که فضاهای عمومی، از جمله میدان‌ها، پارک‌ها و آثار شهری، بستری برای شکل‌گیری گفت‌وگوهای فرهنگی و بازتولید معنا هستند.

در مطالعات بین‌المللی اخیر، نقش سرمایه فرهنگی در شکل‌دهی جایگاه هنرمندان و نابرابری شکل‌گرفته در میدان هنر به‌طور چشم‌گیری تحلیل شده است.

برای مثال، متیوز و گادالوف (۲۰۲۲) در پژوهشی با تمرکز بر سه شهر منطقه‌ای استرالیا، نقش هنر عمومی را در فرایندهای خلق مکان و بازآفرینی شهری بررسی کرده‌اند. این مطالعه با رویکرد کیفی و بر پایه بررسی سیاست‌های شهری، ممیزی فضایی و مصاحبه‌های نیمه‌ساخت‌یافته با کنشگران هنر و مدیران شهری انجام شده است. نتایج نشان می‌دهد که هنر عمومی، در صورتی که در چارچوب برنامه‌ریزی هدفمند قرار گیرد، می‌تواند به ارتقای کیفیت فضاهای شهری، تقویت هویت اجتماعی و فعال‌سازی حیات جمعی منجر شود. این پژوهش بر تمایز میان ارزش‌های ذاتی و کارکردهای ابزاری هنر عمومی تأکید دارد و پیوند آن را با ادراک اجتماعی از فضا برجسته می‌سازد.

همچنین، کیدار و سیلور (۲۰۲۳) با بهره‌گیری از چارچوب تجمیع‌سیاستی^۲ و با روش تحلیل کمی تطبیقی، سیاست‌های هنر عمومی را در ۲۶ شهر بزرگ در قلمرو کشورهای انگلیسی‌زبان مقایسه کرده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که اگرچه گفتمان‌های مرتبط با هنر عمومی ابعاد اقتصادی-اجتماعی، هویتی و فضایی را دربرمی‌گیرند، اما در نهایت بعد اقتصادی-اجتماعی نقش تعیین‌کننده‌تری در تمایز سیاست‌های شهری ایفا می‌کند. این پژوهش نشان می‌دهد ادراک و کارکرد اجتماعی هنر عمومی به‌طور مستقیم در بستر منطق‌های نهادی و سیاست‌گذاری بازتعریف می‌شود.

مبانی نظری

نظریه میدان فرهنگی و سرمایه فرهنگی پیر بوردیو

پیر بوردیو، جامعه‌شناس برجسته فرانسوی، سرمایه فرهنگی را یکی از عناصر اساسی ساختارهای اجتماعی می‌داند؛ عنصری که در کنار سرمایه اقتصادی و اجتماعی، سازوکارهای نابرابری و تمایز را در جوامع بازتولید می‌کند. سرمایه فرهنگی در نگاه بوردیو تعیین‌کننده سبک

زندگی، سلیقه زیباشناختی، الگوهای مصرف فرهنگی و نحوه ادراک آثار هنری است (Bourdieu, 1986). براساس نظریه میدان فرهنگی، آثار هنری درون شبکه‌ای از نیروهای نمادین، تاریخی و اجتماعی معنا می‌یابند و مخاطب نیز براساس موقعیت خود در این میدان، به رمزگشایی از آثار می‌پردازد. بوردیو سرمایه فرهنگی را به سه شکل تمایز می‌دهد:

سرمایه فرهنگی تجسم یافته:^۳

سرمایه تجسم یافته در قالب منش، عادت‌واره‌ها، سلیقه و سبک مواجهه فرد با جهان فرهنگی بروز می‌کند. این نوع سرمایه در طول زمان و از طریق تربیت خانوادگی یا قرار گرفتن در محیط‌های فرهنگی شکل می‌گیرد و به نوعی در بدن و ذهن فرد نهادینه می‌شود. در زمینه پژوهش حاضر، تجسم یافتگی سرمایه فرهنگی می‌تواند کیفیت ادراک مخاطبان از آثار باغ هنر شیراز، میزان حساسیت آنان به نمادها و توانایی تفسیر فرم‌های انتزاعی را تعیین کند (Swarts, 1997).

سرمایه فرهنگی عینی شده:^۴

سرمایه عینی شده شامل آثار، اشیاء، ابزارها و تولیدات فرهنگی است؛ اشیایی مانند کتاب، اثر هنری یا ساز موسیقی که حامل ارزش فرهنگی‌اند. در میدان هنر شهری، خود آثار هنری به مثابه مصادیق عینی سرمایه فرهنگی عمل می‌کنند و توانایی مخاطب در فهم آن‌ها به میزان دسترسی و تجربه فرهنگی او بستگی دارد. آشنایی با سبک‌ها، نمادها و نشانه‌های بصری بخشی از این سرمایه است (Bourdieu, 1986).

سرمایه فرهنگی نهادینه شده:^۵

سرمایه نهادینه شده در قالب مدارک دانشگاهی، آموزش رسمی و تخصص ثبت می‌شود. این شکل از سرمایه دارای مشروعیت نهادی است و بر جایگاه اجتماعی فرد اثر می‌گذارد. در پژوهش حاضر، میزان تحصیلات یا تخصص هنری مخاطبان می‌تواند نوع نگاه و عمق تحلیل آن‌ها از آثار باغ هنر را تحت تأثیر قرار دهد. فردی که تحصیلات هنری دارد، معمولاً با زبان بصری و مفاهیم انتزاعی آشنا تر است. (Bourdieu & Pasron, 1977) در مجموع، نظریه بوردیو تأکید می‌کند که «ذوق هنری» امری اجتماعی شده است و تفاوت در سطح سرمایه فرهنگی می‌تواند موجب شکل‌گیری برداشت‌های متفاوت از همان اثر هنری شود. بوردیو همچنین مفهوم «خشونت نمادین» را مطرح می‌کند؛ یعنی موقعیتی که در آن افراد با سرمایه فرهنگی پایین‌تر، در مواجهه با آثار فرهنگی پیشرفته، احساس ناتوانی یا بیگانگی می‌کنند (Bourdieu, 1991). این مفهوم در زمینه هنر شهری نیز مشاهده شده است.

نظریه ادراک فرهنگی و رمزگذاری یا رمزگشایی استوارت هال

استوارت هال در نظریه «رمزگذاری/رمزگشایی» خود، فرایند دریافت پیام‌های فرهنگی را نه یک فرایند منفعل، بلکه کنشی فعال و تفسیری می‌داند. براساس این نظریه، تولیدکننده اثر پیام را رمزگذاری می‌کند و مخاطب با توجه به پیش‌زمینه فرهنگی، جایگاه اجتماعی، جنسیت، قومیت و تجربه زیسته خود به رمزگشایی می‌پردازد (Hall, 1980). هال سه نوع خوانش را مطرح می‌کند:

خوانش غالب؛ هم‌سوئی کامل با معنای مورد نظر تولیدکننده
خوانش مذاکره‌ای؛ پذیرش برخی معناها همراه با تفسیر متفاوت برخی دیگر

خوانش مقاومت‌آمیز؛ تفسیر کاملاً متفاوت یا مخالف با پیام غالب

این رویکرد بیان می‌کند که ادراک فرهنگی اثری هنری، تحت تأثیر کدهای اجتماعی و فرهنگی مخاطب شکل می‌گیرد و همین امر آن را با نظریه سرمایه فرهنگی بوردیو در نقطه تلاقی قرار می‌دهد.

سواد بصری، تمایز فرهنگی و خشونت نمادین

سواد بصری یکی از مؤلفه‌های مهم ادراک فرهنگی است و به توانایی افراد در خوانش، تحلیل و نقد پیام‌های بصری اشاره دارد. پژوهش‌های اخیر نشان داده‌اند که سطح سواد بصری به‌طور مستقیم با میزان سرمایه فرهنگی مرتبط است. در مطالعه اصغرزاده چرندابی و همکاران (۱۴۰۳) که با روش پیمایشی انجام گرفت، نشان داده شد که شکاف سواد بصری در میان کاربران فضای عمومی، به تفاوت جدی در درک مفاهیم نمادین منجر می‌شود. این شکاف از منظر بوردیو، نوعی خشونت نمادین به شمار می‌آید؛ زیرا نابرابری در دسترسی به منابع فرهنگی، به نابرابری در توانایی تفسیر آثار منتج می‌شود.

نظریه ساخت‌یابی هویت آنتونی گیدنز

از منظر گیدنز، هویت فردی و اجتماعی امری پویا و در حال بازاندیشی است. در جهان معاصر، هویت نه براساس ساختارهای سنتی ثابت، بلکه از طریق تعامل مداوم با تجربه‌ها، انتخاب‌ها و مواجهه‌های فرهنگی شکل می‌گیرد (Giddens, 2001).

پژوهش مرادی و همکاران (۱۳۸۵) نشان داده است که هنر معاصر می‌تواند بستری برای بازتاب این تحولات هویتی باشد. در این چهارچوب، مواجهه با آثار هنر شهری، همچون آثار باغ هنر شیراز، نه صرفاً تجربه‌ای زیباشناختی، بلکه فرصتی برای بازاندیشی هویت فردی و جمعی است.

مرور پژوهش‌های مرتبط در ایران

مطالعات انجام‌شده در ایران نیز بر نقش سرمایه فرهنگی در ادراک هنر تأکید دارند. غلامی هوجقان (۱۴۰۳) در پژوهش خود بر آثار دوره صفوی، با رویکرد نظری بوردیو نشان داده است که تمایز فرهنگی چگونه در ساختارهای هنری بازتاب می‌یابد. پژوهش طاهر و رهبرنیا (۱۴۰۴) با روش پیمایشی، رابطه مستقیم سرمایه فرهنگی و درک هنر شهری در تهران را تأیید کرده است. همچنین زنگی و همکاران (۱۳۹۱) در تحلیل دیوارنگاری شهری، نقاشی دیواری را یکی از جلوه‌های بازنمایی سرمایه فرهنگی پس از انقلاب معرفی کرده‌اند. مجموع این مطالعات اهمیت بررسی تجربی رابطه میان سرمایه فرهنگی و ادراک هنری را در فضای شهری ایران برجسته می‌کند.

روش تحقیق

نوع پژوهش و رویکرد

پژوهش حاضر از نظر ماهیت، کاربردی و از نظر روش، توصیفی و پیمایشی است. هدف اصلی، تبیین رابطه میان سرمایه فرهنگی افراد و ادراک آنان از آثار هنری شهری در بافت اجتماعی فرهنگی خاص شهر شیراز، با تمرکز بر باغ هنر به‌عنوان موردی نمادین است؛ بنابراین رویکرد تحقیق کمی و مبتنی بر گردآوری داده‌ها از طریق پرسش‌نامه است. چهارچوب نظری پژوهش مبتنی بر نظریه سرمایه فرهنگی پیر بوردیو (۱۹۸۶) شکل گرفته که بر تأثیر سرمایه فرهنگی بر ذائقه زیباشناختی و ادراک معنا در هنر تأکید دارد.

جامعه آماری و نمونه‌گیری

جامعه آماری شامل کلیه مراجعه‌کنندگان به باغ هنر شیراز است که در طول هفته‌های انجام پژوهش از فضا بازدید کرده‌اند. به دلیل نامحدود بودن حجم جامعه، برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران برای جامعه نامحدود استفاده شد:

$$\frac{Z^2 \cdot p \cdot (1-p)}{d^2} = n_0$$

که در آن:

$Z = 1,96$ در سطح اطمینان ۹۵٪

$p = 0,05$

$q = 0,05$

$d = 0,09$

پس از جای‌گذاری مقادیر، حجم نمونه مورد نیاز تقریباً ۹۰ نفر برآورد شد. برای افزایش دقت، کنترل و پایایی تحلیل عاملی و رگرسیون، حجم نمونه به ۱۲۰ پاسخ معتبر افزایش یافت. نمونه‌گیری با روش در دسترس^۹ انجام شد.

ابزار گردآوری داده‌ها

- در این پژوهش از پرسش‌نامه محقق‌ساخته برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است. پرسش‌نامه از دو بخش تشکیل شده است:
- بخش اول: شامل سؤالات مربوط به ادراک فرهنگی و هنری آثار (۱۳ گویه) که در این بخش، اطلاعات مربوط به درک بصری، فرهنگی تاریخی و هویتی آثار هنری مورد ارزیابی قرار گرفته است.
 - بخش دوم: شامل سؤالات مربوط به سرمایه فرهنگی مخاطبان (۷ گویه) که سه مؤلفه از سرمایه فرهنگی شامل: سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته (عادت‌واره‌ها و تجربه‌های فرهنگی)، تمایز و پیش‌زمینه فرهنگی، گفت‌وگوی فرهنگی و مشارکت فرهنگی اندازه‌گیری شده است.
 - در این بخش، طیف لیکرت پنج‌درجه‌ای برای پاسخ‌دهی به سؤالات استفاده شده است که از «کاملاً مخالفم» (۱) تا «کاملاً موافقم» (۵) متغیر است. این ابزار به‌طور دقیق به‌منظور اندازه‌گیری شدت ادراک و میزان موافقت یا مخالفت مخاطبان با هریک از ابعاد مذکور طراحی شده است.

نحوه اندازه‌گیری و تحلیل داده‌ها

- در این پژوهش، داده‌ها از طریق پرسش‌نامه‌های توزیع شده جمع‌آوری شدند و سپس با استفاده از نرم‌افزار اسپاس^{۱۱} تحلیل شدند. در ادامه، روش‌های مختلف آماری که برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده‌اند، توضیح داده می‌شوند:
- تحلیل توصیفی: برای توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان و تحلیل پاسخ‌ها از میانگین و انحراف معیار استفاده شد. این تحلیل‌ها برای هر گروه در بخش‌های مربوط به ادراک هنری و سرمایه فرهنگی صورت گرفت و به‌طور خلاصه در (جدول ۱-۲) مربوطه آورده شد.
 - تحلیل هم‌بستگی پیرسون: برای بررسی رابطه میان سرمایه فرهنگی و ادراک هنری آثار، از آزمون هم‌بستگی پیرسون استفاده شد. در این تحلیل، ضریب هم‌بستگی (I) محاسبه شد تا نشان دهد که چقدر تغییرات در یک متغیر (مثلاً سرمایه فرهنگی) با تغییرات در متغیر دیگر (مثلاً ادراک آثار هنری) هم‌خوانی دارد (جدول ۱-۳).
 - تحلیل عاملی اکتشافی: برای شناسایی ساختار مفهومی در داده‌ها، از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. در این تحلیل، ابتدا شاخص کی‌ام‌او^{۱۱} و آزمون بارتلت برای بررسی کفایت نمونه‌ها انجام شد. پس از تأیید مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی، عوامل اصلی استخراج شدند (جدول‌های ۱-۴ و ۱-۵).
 - رگرسیون چندگانه: برای بررسی قدرت پیش‌بینی سرمایه فرهنگی در تغییرات ادراک هنری، از مدل رگرسیون خطی چندگانه استفاده شد. نتایج رگرسیون نشان می‌دهد که سرمایه فرهنگی تأثیر معناداری بر نحوه ادراک مخاطبان از آثار هنری دارد (جدول ۱-۶).

روایی و پایایی ابزار

- روایی محتوایی: پرسش‌نامه به‌منظور اطمینان از پوشش‌دهی کامل مؤلفه‌ها و ابعاد نظری مورد تأیید قرار گرفت. سه نفر از استادان حوزه جامعه‌شناسی هنر و طراحی شهری پرسش‌نامه را بررسی و تأیید کردند.
- پایایی: برای بررسی پایایی پرسش‌نامه از آلفای کرونباخ استفاده شد. مقادیر آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف پرسش‌نامه به شرح زیر است:
 - ادراک هنری: آلفای کرونباخ ۰.۸۰
 - سرمایه فرهنگی: آلفای کرونباخ ۰.۷۸
 - کل پرسش‌نامه: آلفای کرونباخ ۰.۸۵
 این مقادیر نشان‌دهنده پایایی مناسب ابزار است.

یافته‌های پژوهش

در این بخش، نتایج پژوهش درباره تأثیر سرمایه فرهنگی بر ادراک آثار هنری نصب‌شده در باغ هنر شیراز ارائه می‌شود. داده‌ها از ۱۲۰ نفر از بازدیدکنندگان جمع‌آوری شده است. ابتدا به اطلاعات جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان پرداخته می‌شود و سپس یافته‌ها در قالب تحلیل‌های آماری و کیفی بررسی می‌شود.

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان

برای درک بهتر رابطه میان سرمایه فرهنگی و ادراک آثار هنری، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان بررسی شد. جدول زیر نمایانگر توزیع جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان است:

جدول ۱-۱. ویژگی جمعیت‌شناختی

عنوان شاخصه‌ها	درصد
توزیع جنسیت:	
زن	٪۶۴
مرد	٪۳۶
توزیع گروه سنی:	
زیر ۲۰ سال	٪۱۰

۳۲٪	۲۰-۳۰ سال
۴۰٪	۳۰-۴۰ سال
۱۸٪	بالای ۴۰ سال
توزیع سطح تحصیلات:	
۱۵٪	دیپلم
۵۵٪	کارشناسی
۲۵٪	کارشناسی ارشد
۵٪	دکتری
پیش‌زمینه هنری:	
۶۰٪	دارند
۴۰٪	ندارند

ادراک فرهنگی مخاطبان از آثار هنری

برای ارزیابی ادراک مخاطبان از آثار نصب‌شده در باغ هنر، نظرات آنان درباره جنبه‌های مختلف آثار هنری بررسی شد. نتایج نشان داد که میانگین ارزیابی مخاطبان از جنبه‌های مختلف آثار نصب‌شده، در سطح نسبتاً زیادی قرار دارد. این امر نشان‌دهنده درک مثبت از آثار هنری و قابلیت دریافت پیام‌های فرهنگی و هویتی آن‌هاست.

جدول ۱-۲. میانگین و انحراف معیار ادراک مخاطبان از آثار هنری

تفسیر	انحراف معیار	میانگین	گویه
توافق قوی با زیبایی بصری آثار	۰.۶۸	۴.۲۳	آثار از نظر بصری چشم‌نوازند
ادراک نسبتاً مناسب پیام‌ها	۰.۸۰	۳.۹۱	درک پیام فرهنگی آثار آسان است
درک معانی فراتر از ظاهر	۰.۷۵	۴.۰۲	حاوی پیام‌های اجتماعی یا هویتی‌اند
آثار تقویت‌کننده علاقه بومی	۰.۹۰	۳.۸۷	موجب علاقه به فرهنگ بومی شدند
پیوند هویتی در مخاطب ایجاد شده	۰.۸۵	۳.۷۵	حس تعلق به شیراز تقویت شد
کنجکاوی فرهنگی در شهروندان	۰.۷۸	۳.۹۸	المان‌ها موجب تأمل در هویت‌اند
ایجاد تعامل فکری با مخاطب	۰.۷۰	۴.۱۰	آثار نوعی گفت‌وگوی فرهنگی‌اند

نتیجه‌گیری: اغلب مخاطبان برداشت مثبتی از حضور و معنای نمادهای هنری در فضای باغ هنر داشته‌اند. ادراک آن‌ها نه صرفاً زیباشناختی، بلکه با لایه‌های فرهنگی و هویتی نیز گره خورده است.

تأثیر سرمایه فرهنگی بر ادراک هنری

نتایج تحلیل هم‌بستگی پیرسون نشان داد که بین سطح سرمایه فرهنگی مخاطبان و میزان درک آن‌ها از آثار هنری، رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد. این رابطه نشان می‌دهد که افرادی که سرمایه فرهنگی بیشتری دارند، توانایی بیشتری در فهم پیام‌های نمادین، فرهنگی و هویتی آثار هنری دارند. نتایج این تحلیل در جدول زیر آمده است:

جدول ۱-۳. نتایج هم‌بستگی پیرسون میان سرمایه فرهنگی و ادراک آثار هنری

متغیرها	ضریب هم‌بستگی (r)	سطح معناداری (p)
سرمایه فرهنگی × ادراک آثار هنری	۰.۶۲۲	0.01 > p

این یافته‌ها تأکید می‌کنند که سرمایه فرهنگی به‌طور مستقیم بر توانایی درک مفاهیم و پیام‌های آثار هنری تأثیر می‌گذارد.

تحلیل عاملی اکتشافی

برای شناسایی ساختار مفهومی داده‌ها و تحلیل عمیق‌تر پرسش‌نامه، تحلیل عاملی اکتشافی انجام شد. نتایج نشان داد که در مجموع چهار عامل

اصلی از داده‌ها استخراج شدند. این عوامل به شرح زیر است:

جدول ۱-۴. تحلیل عاملی اکتشافی (EFA)

عامل استخراج شده	تعداد گویه‌ها	مقدار ویژه	درصد واریانس تبیین شده
ادراک بصری و زیبایی‌شناختی	۵	۳,۸۴۲	٪۲۳/۴۲
ادراک فرهنگی تاریخی	۴	۲,۱۱۴	٪۱۵/۱۷
هویت فرهنگی و حس تعلق	۴	۱,۳۶۷	٪۱۰/۲۴

جدول ۱-۵. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی برای سرمایه فرهنگی

عامل استخراج شده	تعداد گویه‌ها	مقدار ویژه	درصد واریانس تبیین شده
سرمایه تجسم یافته و پیش‌زمینه فرهنگی	۴	۳,۲۴	٪۳۲/۵۶
مشارکت و گفت‌وگوی فرهنگی	۳	۲,۴۵	٪۲۷/۳۴

این یافته‌ها نشان می‌دهند که ابعاد مختلف ادراک آثار هنری و سرمایه فرهنگی در قالب دو دسته اصلی تفکیک‌شدنی هستند که هر کدام به‌میزان متفاوتی درک و تفسیر مخاطبان را تحت‌تأثیر قرار می‌دهند.

تأثیر سواد بصری در ادراک آثار هنری

درخصوص تأثیر سواد بصری بر درک مخاطبان، یافته‌ها نشان می‌دهند که مخاطبانی که پیش‌زمینه هنری یا تحصیلات مرتبط با هنر دارند، توانستند مفاهیم پیچیده‌تری از آثار هنری برداشت کنند. به‌ویژه، درک نمادها و تصاویر انتزاعی به این افراد امکان می‌دهد که لایه‌های عمیق‌تری از مفاهیم آثار هنری را تفسیر کنند.

تحلیل رگرسیون چندگانه

برای تحلیل تأثیر سرمایه فرهنگی بر ادراک هنری آثار، مدل رگرسیون چندگانه اجرا شد. نتایج نشان داد که سرمایه فرهنگی به‌طور معناداری ادراک هنری آثار را پیش‌بینی می‌کند. نتایج مدل رگرسیون در جدول زیر آمده است:

جدول ۱-۶. تحلیل رگرسیون چندگانه

متغیر مستقل	ضریب B	مقدار t	سطح معناداری	R ²
سرمایه فرهنگی	۰.۶۲۲	۶.۸۸۴	۰.۰۰۰	۰.۳۸۷

این نتایج نشان می‌دهند که سرمایه فرهنگی یکی از مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌ها برای درک و تفسیر آثار هنری در فضاهای شهری است.

جمع‌بندی نهایی یافته‌ها

یافته‌ها نشان داد که سرمایه فرهنگی به‌طور معناداری بر درک آثار هنری تأثیر می‌گذارد. افرادی که دارای سرمایه فرهنگی بیشتری هستند، قادرند پیام‌های پیچیده‌تری را از آثار هنری دریافت کنند. همچنین، سواد بصری و پیش‌زمینه هنری نقش برجسته‌ای در این فرایند دارند. این یافته‌ها بر اهمیت توجه به تفاوت‌های فرهنگی و هنری در طراحی و ارزیابی آثار هنری شهری تأکید دارند.

بحث و تفسیر یافته‌ها

یافته‌های این پژوهش نشان دادند که مخاطبان آثار هنری نصب‌شده در باغ هنر شیراز، این آثار را به‌طور میانگین به‌مثابه عناصری فرهنگی، بومی و حامل معناهای هویتی درک کرده‌اند. میانگین بالای شاخص‌هایی چون «درک پیام فرهنگی آثار»، «ارتباط آثار با هویت تاریخی شیراز» و «هم‌ذات‌پنداری با نمادهای بومی» حاکی از آن است که این مجموعه هنری توانسته برای بسیاری از بازدیدکنندگان، نقشی فراتر از تزئینات شهری ایفا کند و به میدان کنش فرهنگی تبدیل شود.

مطابق با نظریه میدان فرهنگی پیر بوردیو، تولید و ادراک هنر در تعامل با ساختارهای قدرت و سرمایه نمادین صورت می‌گیرد (Bourdieu, ۱۹۹۳). یافته‌ها تأیید می‌کنند که ادراک مخاطب از آثار هنری شهری صرفاً به ویژگی‌های بصری یا سطح تحصیلات او محدود نمی‌شود؛ بلکه تابع سطح دسترسی به سرمایه فرهنگی، پیش‌زمینه هنری و نوع عادت‌واره‌های فرهنگی نهادینه‌شده در فرد است.

به‌طور خاص، هم‌بستگی معنادار میان سرمایه فرهنگی و ادراک فرهنگی آثار و همچنین تأثیر قوی این متغیر در مدل رگرسیون، نشان‌دهنده

تأیید یکی از مفروضات کلیدی بوردیو است: اینکه «ذوق هنری» امری طبیعی یا جهان‌شمول نیست، بلکه تجلی موقعیت اجتماعی افراد در میدان فرهنگی است (Bourdieu, 1984). به عبارت دیگر، سرمایه فرهنگی نقش فیلتر معنایی را ایفا می‌کند و تعیین می‌کند که چه کسی می‌تواند چه نوع معنایی را از اثر فرهنگی استخراج کند.

از سوی دیگر، یافته‌ها مؤید این نکته‌اند که باغ هنر شیراز توانسته است در میان بخشی از مخاطبان با سرمایه فرهنگی بالاتر، جایگاهی هویتی و نمادین پیدا کند؛ اما برای مخاطبانی که فاقد پیش‌زمینه هنری‌اند، همچنان چالش‌هایی در رمزگشایی آثار وجود دارد. این وضعیت، نشانه‌ای از وجود تمایز و خشونت نمادین در میدان فرهنگی فضاهای شهری است. بوردیو خشونت نمادین را فرایندی می‌داند که در آن، ارزش‌های مسلط فرهنگی به‌گونه‌ای طبیعی جلوه می‌کنند و گروه‌هایی که فاقد سرمایه فرهنگی لازم‌اند، به‌صورت پنهان از درک و مشارکت فرهنگی محروم می‌شوند (Bourdieu, 1991).

یافته‌های این مطالعه با پژوهش‌های پیشین نیز هم‌سوست. نتایج هم‌راستای پژوهش زنگی، آیت‌اللهی و فهیمی فر (۱۳۹۱) و اصغرزاده چرندابی و همکاران (۱۴۰۳) نشان می‌دهند که سرمایه فرهنگی در رمزگشایی از آثار هنری شهری و شکل‌گیری تجربه زیباشناختی نقش اساسی دارد. همچنین، تأکید بر اهمیت عادت‌واره و پیش‌زمینه فرهنگی، با نتایج مطالعات میرزایی و همکاران (۱۴۰۴) و طاهر و رهبرنیا (۱۴۰۴) سازگاری دارد. تحلیل عاملی اکتشافی نیز با شناسایی چهار خوشه مفهومی اصلی، مؤید آن است که تجربه مخاطب از آثار هنری نصب‌شده در باغ هنر را می‌توان در چهار بُعد ادراک فرهنگی، سرمایه فرهنگی، توان زیباشناختی و پیوند هویتی تحلیل کرد. این تمایزگذاری، چهارچوب نظری پژوهش را تأیید می‌کند و نشان می‌دهد که میدان فرهنگی باغ هنر، عرصه‌ای چندلایه از کنش نمادین، رمزگشایی معنایی و بازنمایی هویت است.

جمع‌بندی این بخش

- یافته‌ها از منظر نظریه بوردیو کاملاً قابل تفسیر و هم‌راستا با مفروضات آن هستند.
- سرمایه فرهنگی و عادت‌واره‌ها، تعیین‌کننده توانایی مخاطب در ادراک معنای آثار شهری‌اند.
- باغ هنر شیراز به‌عنوان میدانی فرهنگی، تولید معنا و تمایز را بازنمایی می‌کند؛ اما ممکن است برای برخی مخاطبان همچنان تولیدکننده خشونت نمادین باشد.
- سیاست‌گذاران فرهنگی برای تقویت کارکرد هویتی چنین فضاهایی، باید به تنوع سرمایه فرهنگی مخاطبان توجه ویژه داشته باشند.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف واکاوی نقش سرمایه فرهنگی در ادراک آثار هنری شهری، با تمرکز بر باغ هنر شیراز، نشان داد که میان ویژگی‌های فرهنگی مخاطبان و نوع مواجهه ادراکی آنان با آثار هنری، رابطه‌ای معنادار و چندبعدی برقرار است. یافته‌ها هم‌سو با نظریه بوردیو (۱۹۸۶) گویای آن است که سرمایه فرهنگی نه‌تنها ذائقه زیبایی‌شناختی را شکل می‌دهد، بلکه میزان درک، تفسیر و تأمل مخاطب را درباره پیام‌های نمادین و هویتی در فضای شهری ارتقا می‌بخشد. به‌طور خاص، نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که هر دو متغیر سرمایه فرهنگی و پیش‌زمینه هنری افراد، تأثیر مثبت و معناداری بر ادراک هنری دارند. بدین معنا که شهروندانی که شناخت یا تجربه بیشتری در زمینه هنرهای تجسمی دارند، آثار شهری را نه‌صرفاً به‌عنوان عناصر تزئینی، بلکه به‌مثابه پیام‌هایی حامل معنا، هویت و گفت‌وگوی فرهنگی درک می‌کنند. همچنین نتایج تحلیل عاملی اکتشافی، ساختاری سه‌بعدی را در درک آثار هنری شناسایی کرد که شامل زیبایی‌شناسی بصری، بازنمایی هویت بومی و انتقال پیام اجتماعی بود. تحلیل‌های توصیفی نیز نشان دادند که بسیاری از پاسخ‌گویان به‌رغم نداشتن پیش‌زمینه تخصصی در هنر، مواجهه با آثار باغ هنر را تجربه‌ای معنادار و هویت‌ساز توصیف کرده‌اند.

این نکته حاکی از آن است که طراحی آثار هنری شهری، چنانچه با حساسیت فرهنگی و تنوع مخاطب‌محور همراه باشد، می‌تواند در ارتقای حس تعلق به مکان، بازشناسی هویت شهری و گفت‌وگوهای بین‌نسلی نقش‌آفرین باشد. از منظر جامعه‌شناختی، می‌توان نتیجه گرفت که فضای شهری، صرفاً بستر عبور و کارکرد فیزیکی نیست، بلکه می‌تواند به فضایی «معنادار» و «تعاملی» بدل شود؛ مشروط بر آنکه زبان هنر در آن با سرمایه فرهنگی مخاطب هم‌سخن شود. این امر مستلزم است که سیاست‌گذاران فرهنگی، هنرمندان و طراحان شهری، به‌جای تمرکز صرف بر زیباسازی، به لایه‌های معنایی، تاریخی و فرهنگی آثار توجه بیشتری داشته باشند. همچنین ضروری است آموزش عمومی در حوزه هنر و فرهنگ تقویت شود تا سرمایه فرهنگی شهروندان، به‌عنوان نیروی پوینده، درک هنری و تعلق شهری را هم‌زمان پرورش دهد. درنهایت، این پژوهش نشان می‌دهد که آثار هنری شهری، اگر با توجه به تنوع سرمایه فرهنگی مخاطبان طراحی شوند، می‌توانند نه‌تنها به بهبود سیمای شهری، بلکه به تعمیق سرمایه اجتماعی و ارتقای گفت‌وگوی فرهنگی در سطح شهر بینجامند.

یافته‌های این پژوهش بیانگر آن است که سیاست‌گذاری در حوزه هنر شهری زمانی به نتایجی پایدار و مؤثر منجر می‌شود که بر شناخت عمیق از میدان فرهنگی و میزان سرمایه فرهنگی شهروندان استوار باشد. از دیدگاه نظریه میدان پیر بوردیو، هنر شهری در بستری از روابط قدرت، سرمایه و معنا شکل می‌گیرد و ادراک مخاطب از آثار، به‌طور مستقیم با سطح سرمایه فرهنگی و عادت‌واره‌های درونی‌شده او مرتبط است. بر این اساس، برنامه‌ریزی فرهنگی شهر باید با در نظر گرفتن تنوع اجتماعی و فرهنگی جامعه شهری انجام گیرد تا امکان مشارکت برابرتر شهروندان در تجربه و تفسیر هنر فراهم شود.

در این چهارچوب، پیشنهاد می‌شود مدیران فرهنگی و طراحان شهری از رویکردی تعاملی و چندسطحی در فرایند طراحی و استقرار آثار هنری بهره بگیرند. نخست، ارتقای سواد بصری و فرهنگی از طریق آموزش‌های عمومی، کارگاه‌های هنری و برنامه‌های آموزشی در مدارس و مراکز فرهنگی می‌تواند ظرفیت مخاطبان را برای درک و تحلیل مفاهیم هنری افزایش دهد. دوم، استقرار نظام‌های تفسیرگر هنر شهری، نظیر تابلوهای توضیحی، سامانه‌های دیجیتال راهنما، تورهای هنری آموزشی و نشست‌های گفت‌وگو میان هنرمندان و شهروندان، زمینه دسترسی عادلانه‌تر به معنا فراهم می‌کند و از بروز نابرابری‌های نمادین در میدان فرهنگی شهر می‌کاهد. از سوی دیگر، انتخاب و طراحی آثار هنری باید با درک دقیق از بافت تاریخی، اجتماعی و فرهنگی هر محله صورت گیرد و مشارکت کنشگران محلی و هنرمندان بومی در این فرایند جدی گرفته شود. چنین رویکردی موجب تقویت پیوند میان اثر هنری، مکان و حافظه جمعی شده و به بازتولید هویت فرهنگی شهر یاری می‌رساند.

درنهایت، مدیریت شهری شایسته است هنر عمومی را به‌عنوان زیرساختی فرهنگی و ارتباطی در نظر گیرد که از طریق آن، فضاهای شهری به عرصه تعامل اجتماعی، تبادل معنا و تقویت سرمایه فرهنگی تبدیل می‌شوند. اتخاذ این نگرش می‌تواند به پویایی میدان فرهنگی، تعمیق هویت شهری و ارتقای حس تعلق شهروندان به محیط زندگی‌شان منجر شود.

بیانیه‌ها

تعارض منافع

دکتر فتح‌اله زارع‌خلیلی و سنا جنگجو اعلام می‌کنند که هیچ تضاد منافی مرتبط با این پژوهش وجود ندارد.

موافقت اخلاقی

این پژوهش شامل هیچ‌گونه آزمایش بالینی بر انسان‌ها یا حیوانات نبوده و لذا نیاز به دریافت تأییدیه رسمی از کمیته اخلاق نداشته است.

مشارکت مالی

این پژوهش از هیچ منبع مالی اعطایی از سوی سازمان‌های دولتی، خصوصی یا نهادهای غیردولتی برای انجام یا انتشار تحقیق استفاده نکرده است.

رضایت آگاهانه

تمام شرکت‌کنندگان در این پژوهش رضایت آگاهانه خود را به‌صورت کتبی اعلام کرده‌اند.

مشارکت نویسندگان

ایده‌پردازی و طراحی مطالعه: سنا جنگجو و دکتر فتح‌اله زارع‌خلیلی؛ گردآوری و مدیریت داده‌ها: سنا جنگجو؛ تحلیل و تفسیر داده‌ها: سنا جنگجو؛ تصویرسازی: سنا جنگجو؛ نگارش پیش‌نویس اولیه: سنا جنگجو و دکتر فتح‌اله زارع‌خلیلی؛ بازبینی و اصلاح مقاله: سنا جنگجو و دکتر فتح‌اله زارع‌خلیلی؛ مدیریت پروژه تحقیقاتی: سنا جنگجو و دکتر فتح‌اله زارع‌خلیلی؛ اعتبار سنجی و تأیید نهایی: تمام نویسندگان نسخه نهایی مقاله را تأیید کرده‌اند.

تشکر و قدردانی

موردی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

پی‌نوشت

1. Bourdieu
2. Policy Assemblage
3. Embodied Cultural Capital
4. Objectified Cultural Capital
5. Institutionalized Cultural Capital
6. dominant
7. negotiated
8. oppositional
9. Convenience Sampling
- 10¹. SPSS
- 11². KMO

منابع

- اصغرزاده چرندابایی، ضحی، بلخاری قهیی، حسن و محمدی وکیل، مینا. (۱۴۰۳). نسبت سواد بصری و شکاف دیجیتال در میدان اجتماعی براساس نظریه پیر بوردیو. رهپویه هنرهای تجسمی، ۷(۲)، ۸۱-۹۰.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۸۴). چشم‌اندازهای جهانی. ترجمه: محمدرضا جلالی‌پور. چاپ دوم، تهران: طرح نو.
- غلامی هوجقان، فاطمه. (۱۴۰۳). واگوی بازتاب آیین سنتی در ادب و هنر دوره صفوی با استناد به نظریه میدان و تمایز پیر بوردیو. جلوه هنر، ۱۶(۴)، ۷۵-۹۵.
- زنگی، بهنام، آیت‌اللهی، حبیب‌الله و فهیمی‌فر، اصغر. (۱۳۹۱). بررسی موقعیت اجتماعی نقاشی دیواری پس از انقلاب در ایران (با رویکرد جامعه‌شناسی پیر بوردیو). نگره، ۷(۴۲)، ۱۰۱-۸۵.
- طاهر، زهره و رهبرنیا، زهرا. (۱۴۰۴). بازآفرینی هنر نگارگری ایرانی در منظر شهری و نقش سرمایه فرهنگی شهروندان. پیکره، ۱۴(۳۹)، ۱-۱۵.
- مظفر، فرهنگ، حسینی، مهدی و خدادادی، رضا. (۱۳۹۶). نقش هنرهای شهری در بهبود کیفیت محیط‌زیست شهری. پژوهش هنر، ۷(۱۳)، ۷۳-۸۴.
- میرزایی، عبدالله، کاظم‌پور، مهدی و بهراد، زهرا. (۱۴۰۴). تحلیل جامعه‌شناختی آثار رضا عباسی، مبتنی بر نظریه میدان هنر بوردیو. جلوه هنر، ۱۷(۱)، ۱۴۲-۱۵۷.
- Asgharzadeh Charandabi, Z., Balkhari Ghahi, H., & Mohammadi Vakil, M. (2024). The relationship between visual literacy and the digital divide in the social field based on Pierre Bourdieu's theory. *Rahpooyeh-ye Honarhā-ye Tajassomi*, 7(2), 81-90. [in Persian]
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste* (R. Nice, Trans.). Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power* (J. B. Thompson, Ed.; G. Raymond & M. Adamson, Trans.). Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1993). *The field of cultural production: Essays on art and literature* (R. Johnson, Ed.). Columbia University Press.
- Gholami Hojaghan, F. (2024). Analyzing the reflection of the Satti ritual in the literature and art of the Safavid era based on Pierre Bourdieu's theory of field and distinction. *Jelve-ye Honar*, 16(4), 75-95. [in Persian]
- Giddens, A. (2001). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford University Press.
- Giddens, A. (2005). *Global Perspectives* (M. Jalaeipour, Trans.). 2nd ed. Tehran: Tarh-e No. [in Persian]
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. Sage Publications.
- Keidar, N., & Silver, D. (2023). *Urban policy assemblage: Outcomes and processes of public art policy assemblage*.
- Lacy, S. (Ed.). (1995). *Mapping the terrain: New genre public art*. Bay Press.
- Matthews, T., & Gadaloff, S. (2022). *Public art for placemaking and urban renewal: Insights from three regional Australian cities*.
- Miles, M. (1997). *Art, space and the city: Public art and urban futures*. Routledge.
- Mirzaei, A., Kazempour, M., & Behrad, Z. (2025). A sociological analysis of Reza Abbasi's artworks based on Bourdieu's theory of the art field. *Jelve-ye Honar*, 17(1), 142-157. [in Persian]
- Mozaffar, F., Hosseini, M., & Khodadadi, R. (2017). *The role of urban arts in improving the quality of the urban environment*. *Pajouhesh-e Honar*, 7(13), 73-84. [in Persian]
- Swartz, D. (1997). *Culture and power: The sociology of Pierre Bourdieu*. University of Chicago Press.
- Taher, Z., & Rahbarnia, Z. (2025). Reinterpreting Iranian miniature art in the urban landscape and the role of citizens' cultural capital. *Peykareh*, 14(39), 1-15. [in Persian]
- Zangi, B., Ayatollahi, H., & Fahimifar, A. (2012). *An investigation of the social status of mural painting in post-revolutionary Iran (with an approach based on Pierre Bourdieu's sociology)*. *Negareh*, 7(24), 85-101. [in Persian]

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی